

ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՈՒՆՈՒՄԸ

«ՄԵՍԻԱ»ՅԻ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ԼՈՅՍԻ ՏԱԿ

Պատմական առումով Յիսուս-Քրիստոսի ամբողջ կեանքի եւ առաքելութեան միակ մնացուի ու տեսանելի վկայութիւնը եկեղեցին է՝ անհատների մի «համայնք», որ կոչւում է նաեւ «Աստուծոյ ժողովուրդ»։ Այս «համայնք»ը Լազմակերպութեան ո՛չ դաւանանքի, ո՛չ էլ ինչ-որ գաղափարախօսութեան, այլ մի Անձի շուրջ, որին եկեղեցին լատիներէն կերպով բնորոշեց «Մեսիա» կամ «Օծեալ» մականորենով։ Յունարանները այս մականորէն բառացիօրէն թարգմանեցին «Քրիստոս», որ ժամանակի ընթացքում դարձաւ պարզ յատուկ տնուն, թէեւ Աւետարանի մէջ այն հաւանարար ունի մասնաւոր դեր՝ պատմական իմաստով։ Յովհաննէսը իր Աւետարանում եղբակացնում է՝ «Յիսուսը Քրիստոս է» (Յովհ. Ի 31)։ (Չորրորդ Աւետարանը նախապէս բաղկացած էր միայն 20 գլուխներից, 21րդ գլուխը աւելացուած է հետագայում)։ Կասկած չկայ, որ միւս աւետարանիչներն էլ, նոյն ձեւով պիտի բնութագրէին իրենց դրութեան նպատակները։ Սակայն շատ տարօրինակ կարող է թուալ մեր այն դիտողութիւնը, թէ չորս աւետարանիչները, որոնք արձանագրել են Յիսուսի դրոճերը եւ խօսքերը՝ շատ հազուադէպ են դրոճածում «Քրիստոս» մականորէնը, իսկ դրոճածելիս էլ երկընտրանքի մէջ են։ Միայն մէկ բացառութեամբ (Յովհ. Դ 25-26)։ Չորրորդ Աւետարանի մէջ Յիսուսը երբեք ներկայացուած չէ որպէս «Մեսիա»։ Սրանից բացի, Աւետարանների մէջ հանդիպում ենք նաեւ այն դարձմանքի երեւոյթիին, երբ Յիսուսը մի քանի առիթներով զգուշացնում է իր աշակերտներին, որոնք յստակօրէն գիմում են իրեն՝ «Մեսիա» անուանելով նրան։ Միայն երկու անգամ, երբ դրոճածւում է այդ անուանումը՝ Յիսուսը մատնւում է անորոշութեան ե թւում է, թէ ընդունում է այն։

Նախ քննարկենք այդ երկու առիթները։

Առաջինը գտնում ենք երեք Աւետարանների մէջ։ Մի անգամ Կեսարիայի շրջանում, անցողակի մի խօսակցութեան ժամանակ Յիսուսը հարցնում է իր աշակերտներին. «Մարդկանց կարծիքով ես ո՞վ եմ»։ Ժողովրդի տեսակէտները իմանալուց յետոյ, հարցնում է նրանց. «Իսկ ձե՞ր կարծիքով ես ո՞վ եմ»։ Պետրոսը պատասխանում է. «Դու Քրիստոսն ես»։ Մինչեւ այստեղ բոլոր Աւետարաններն էլ համանման են։ Մարկոսի համաձայն (որին հետեւում է նաեւ Ղուկասը), Պետրոսը ստանում է հետեւեալ պատասխանը. «Որ իր մասին (Յիսուսի - Վ. Ն.) մարդկանց չպատմեն»։ Մատթէոսը ունի տարբեր եւ շատ ուշադրաւ մի կարծիք ըստ որի, Յիսուսն ընդունելով հանդերձ Պետրոսի յաւատարարութիւնը, պատասխանում է աշակերտներին՝ «որ մարդու չասեն թէ ինքը Քրիստոսն է»։ Յովհաննէսն էլ նոյնն է պնդում, թէեւ ոչ շատ բացառապէս կերպով։ Ըստ Յովհաննէսի, Պետրոսը «Մեսիա» անուանումը հաստատելուց աւելի պարզապէս անուանում է այն. «Դու ես Քրիստոսը՝ Աստուծոյ որդին»։ Այս ամբողջ դէպքի նկարագրութիւնը մի քիչ առեղծուածային է պարզապէս նրա համար, որ ստոյղ չդիտենք Յիսուսն ընդունեց թէ չընդունեց «Մեսիա» մականորէնը։ Ըստ Մատթէոսի՝ այս, իսկ ըստ միւս երեք աւետարանիչների թէեւ Յիսուսը չընդունեց այն բացէ ի բաց, բայց եւ այնպէս, չմերժեց էլ մերժեալանապէս (Մտթ. Ժ 2 13-16, Մրկ. Ը 27-30, Ղուկ. Թ 8-21, Յովհ. 2 67-69)։

Այժմ անդրադառնանք երկրորդ առիթին: Առաջին երեք Աւետարանների համաձայն, երբ Յիսուսին բերեցին քահանայապետի մօտ հարցաքննելու, հարցրեցին նրան. «Դո՞ւ ես Գրիստոսը»: Մարկոսի կարծիքով Յիսուսն առանց որևէ երկմտութեան պատասխանում է. «Ես եմ». բայց Մատթէոսի՝ Յիսուսը պատասխանում է. «Դո՞ւ ասացիր»: Որեւէ ստույգ վկայութիւն չունենք, թէ այս արտայայտութիւնը դրական-հաստատական պատասխան էր: Իսկ Ղուկասի կարծիքով Յիսուսը բոլորովին անպատասխան թողեց վերոյիշեալ հարցը՝ «Եթէ ասեմ էլ ձեզ, պիտի չհաւատաք»: Յովհաննէս Աւետարանիչը թէեւ չունի հարցաքննութեան այս դրուագը, բայց նրա Աւետարանի մէջ կան արձագանքներ նման մի դիմադրութեան, որ Յիսուսի հետեւորդները պահանջում են նրանից. «Եթէ Գրիստոսը դու ես՝ համարձակ յայտնիր մեզ»: Յիսուսը բաւականանում է իր նախկին պատասխանով. «Ասացի ձեզ եւ չհաւատացիք» (Մատթ. ԻԶ 63-64, Մարկ. ԺԴ 61-62, Ղուկ. ԻԲ 67-70, Յովհ. Ժ 24-25):

Այստեղ նոյնպէս հանդիպում ենք միեւնոյն առեղծուածին՝ Յիսուսն ընդունե՞ց «Մեսիա» կոչուել թէ ոչ: Թերեւս կարելի է այս հարցին գոհացուցիչ պատասխան տալ, եթէ հնարաւոր լինի մանրամասնօրէն վերականգնել հարցաքննութեան տեսարանը:

Հրեաների մեղադրանքը Յիսուսի նկատմամբ շատ պարզ էր: «Հրեաների թաղաւոր» մեղադրանքը մտադրուած մի զրպարտութիւն էր Հռոմէացի կառավարիչների ուշադրութիւնը գրաւելու համար: Այս արտայայտութիւնը հրէական շրջանակներում չէր գործածուում: Պիղատոսի «Դո՞ւ ես Հրէից թաղաւորը» հարցին Յիսուսը պատասխանեց վերապահութեամբ՝ «Դու ես ասում» (այդպէս կարծիր եթէ կ'ուզես): Այստեղ եթէ Յիսուսը մերժէր այդ մակդիրը կամ տխրոսը՝ արածը հաւասար պիտի չլինէ՞ր խոստմնազանցութեան: Նա յաճախ թոյլ էր տուել, որ հակառակորդները մահուան դատապարտէին իրեն այս միեւնոյն մեղադրանքը հիմք ունենալով (Մատթ. ԻԷ 11, Մարկ. ԺԵ 2, Ղուկ. ԻԳ 3, Յովհ. ԺԸ 33-37):

Ինչպէս տեսնում ենք, «Մեսիա» պաշտօնը զանազան ձևերով հասկացւում էր թէեւ, բայց միշտ սերտ առնչութիւն ունէր Աստուծոյ ժողովրդի վերջնական նախատաղրի հետ: Աւետարանների մէջ կարդում ենք, թէ Յիսուսը պարտականութիւն ստանձնեց ստեղծելու «Նոր Ուխտ»ի ժողովուրդ, որ նրա առաքելութեան նպատակն էր եւ որի իրագործման համար նրա որդեգրած տեսակէտները միշտ էլ չէին համապատասխանում ժամանակակիցների ակնկալութիւններին «Մեսիա»ի նկատմամբ, որից աւելի յարմար անուանում չկար Յիսուսի պաշտօնը արտայայտելու համար: Նա չէր կարող անտեսել իրեն միտաւորուած առաքելութիւնը եւ ոչ էլ կարող էր արհամարհել իր ունեցած հեղինակութիւնը: Հետեւաբար «Դո՞ւ ես Մեսիան» հարցին չէր կարող ժխտական պատասխան տալ: Բայց Յիսուսը չէր ուզում, որ հառարակ ժողովուրդը իրեն ճանաչէր իրրեւ «Մեսիա» գոնէ մինչեւ նրա առաքելութեան աւարտը: Ժողովրդական շրջանակների մէջ «Մեսիա»-կանութեան դադափարը կապուած էր քաղաքական ու զինուորական գործօնների հետ՝ «Որդի Դաւթի» անուան համազօր իմաստով: Յիսուսը չէր ցանկանում ստանձնել այս քաղաքական պաշտօնը եւ, ուրեմն, որեւէ արտայայտութիւն, որ կարող էր թողնել այն տպաւորութիւնը ժողովրդի վրայ՝ նա խուսափում էր այն գործածելուց:

Սակայն «Մեսիա» յորջորջումը, որ Յիսուսը չթախեց քացայախօսէն, իր իսկ կեանքը փրկելու միտումով, ունէր շատ յստակ կարեւորութիւն: Նա «Մեսիա»ն էր իր հասկացած րոմանդակութեամբ: Հետեւաբար մեր վերո-

լինելու հարցը այլ կերպ պէտք է կառուցել. «Նա ինչպիսի՞ր Մեսիա կ'ուզէր լինել»:

Անմիջապէս պէտք է ասել, թէ Յիսուսը որեւէ ձեռով չէր ուզում, որ իր առաքելութեանը վերադրեն քաղաքական նպատակներ: Երբ Պետրոսը «մեծարում է» Յիսուսին որպէս «Մեսիա» (անշուշտ քաղաքական իմաստով), Յիսուսը բարկանում է եւ պատուիրում իր հետեւորդներին, որ խուսափեն իրեն վերադրելու այդ մակդիրը եւ անմիջապէս փոխում է խօսակցութեան նիւթը՝ տւելացնելով. «Պէտք է, որ Մարդու Որդին շատ շարժարանքներ քաշէ»: Յիսուսի այս տխուր դուշակութիւնը Պետրոսի սրտով չէր եւ վերջինս փորձում է փոխել Տիրոջ դուշակութեան ողբերգական բովանդակութիւնը: Սակայն Յիսուսը չընդունեց Պետրոսի նմանօրինակ սրբազրուամբ եւ յանդիմանեց նրան. «Հեռացիր ինձնից, Սատանայ, որովհետեւ դու Աստծոյ պատուիրանների մասին չ'ես, որ մտածում ես, այլ մարդկային պէտքերի» (Մարկ. Ը 31-33): Յիսուսի եւ Պետրոսի միջեւ տեղի ունեցած այս վիճարանութեան հիմնական պատճառներից մէկը տեսակէտների խիստ հակադրութիւնն էր: Ըստ Պետրոսի, «Մեսիա»-ն զերծ էր մարդկային ամէն տեսակ թուլութիւններից, տառապանքներից եւ Ժամանակակից Հրեաների մեծ մասը համակարծիք էր նրան: Ըստ ուրիշ բնութագրի «Մեսիա»-ն մարմնացումն էր բւժի, զօրութեան եւ անվերջ յաղթանակների:

Ըստ երկուսից Պետրոսը եւ իրեն համակարծիք բազմութիւնը մոռացել էին կամ անտեսում էին Հին Կտակարանի մէջ յիշուած «Մեսիա»-յից ոչ պակաս մի կարեւոր կերպարի գոյութեան մասին, որի առաքելութեան հիմնական նպատակը ուրիշների համար տառապելն էր: Նման կերպարի յաճախ ենք հանդիպում Եսայի Մարգարէի զրգլ երկրորդ մասում, ուր «Տիրոջ ծառայողն» կանչուել եւ ուղարկուել է Աստծոյ կողմից՝ ծառայելու նրան հողով ու մարմնով, վկայելու նրա ճշմարտութիւնները՝ անսահման տառապանքներ կրելով: Երբ առաջին դարերի Եկեղեցին ստանձնեց քարոզելու պարտականութիւնը՝ իր իսկ հիմնադրի գործունէութիւնը եւ «ողբերգական ճակատագիր»ը ներկայացնելու համար դիմեց Եսայի Մարգարէի «Տիրոջ ծառայող»ի կեանքը, գործը եւ մահը պատկերող հատուածներին (Ես. ԽԲ 13-53 12, 40-55 գլուխները):

Իրականում Մատթէոս Աւետարանիչը առանց վարանելու կրկնում է Եսայի Մարգարէի այն հատուածը, որը բնութագրում է «Տիրոջ ծառայող»ի կերպարը՝ նկարագրելու համար Յիսուսի առաքելութիւնը.

«Ահա իմ ծառան, որին ձեռնառու պիտի լինեմ,
եւ իմ բնորածը, որին իմ սիրտը հաւանեց.
Իմ հոգին առեցի նրան.
Նա պէտք է ազգերին իրաւունքներ սահմանի.
Նա չի գողաց եւ չի աղաղակի.
Եւ իր ձայնը ամէնքին լսելի չի դարձնի»

(Ես. ԽԲ 1-4, Մատթ. ԺԲ 18-20)

«Տիրոջ ծառայողն» ունէր յատուկ մի առաքելութիւն՝ «Ու հիմա ապաւէս է ասում Տէրը, որ ինձ որովայնից իրեն ծառայ լինելու համար ստեղծեց, որ Յակոբին դարձնեմ դէպի Նա եւ Իսրայէլացիները պէտք է հաւաքուեն դէպի Նա» (Ես. ԽԲ 5): Այս օրինակին հետեւելով է, որ Յիսուսն իր առաքելութիւնը համարում է «Միայն Իսրայէլի տան կոթած ոչխարները» դռնելու, հաւաքե-

լու մէջ (Մատթ. ԺԵ 24, Ղուկ. ԺԹ 9-10)։ Այս համոզումը Յիսուսի ամբողջ առաքելութեան հիմնաքարն է։

Եթէ ընդունենք այն տեսակէտը թէ «Տիրոջ ծառայ»ի առաքելութիւնը յաւաքէս բնութագրում է նաեւ Յիսուսի առաքելութիւնը, այն ժամանակ «Տիրոջ ծառայ»ի ճակատագիրը, որ «չարերի մեղքը վերացրեց, եւ յանցաւորների համար միջնորդութիւն արեց» (բարեխօսեց — Վ. Ն.), (Ես. ԾԳ 12), մատնանշում է նաեւ Յիսուսին սպասուող ճակատագիրը՝ «Որովհետեւ Մարդու Որդին չեկաւ ծառայութիւն ընդունելու, այլ ծառայելու եւ իր կեանքը շատերի համար որպէս փրկութիւն նուիրարեցելու (Մարկ. Ժ 45)։ Յիսուսն իրեն հետեւողներին ուղարկութեանն է ներկայացնում «Տիրոջ ծառայ»ի ղէպը՝ «Մեռիւք»-ի կոչումը ճիշդ մեկնելու մտադրութեամբ։ Այս երկու խոհալ կերպարների («Տիրոջ ծառայ»ի եւ «Մեռիւք»-ի) միաձուլումը Յիսուսի անձնատրութեան մէջ շատ պարզ երեւում է բոլոր Աւետարաններում։

Վերցնենք Մարկոս Աւետարանիչի նկարագրութիւնը։ Նա ցուցադրում է Յիսուսի մկրտութեան տեսարանը, երբ «Ջրից ելնելուն պէս շտապ երկինքը բացուած տեսաւ եւ աղանակերպ հոգին, որ իջնում էր իր վրայ եւ երկնքից մի ձալն յառեց, որը ասում էր. «Դու ես իմ սիրելի որդին, որին հաւանել եմ ես» (Մարկ. Ա 10-11)։ Այս նկարագրութիւնը պարունակում է մի շարք խորհրդանշական տարրեր, որոնք որոշ բացատրութիւն են պահանջում։ «Երկնքից մի ձալն յառեց» արտայայտութիւնը վերցուած է Հին Կտակարանից. «Դու ես իմ որդին» դարձում էր հանդիպում ենք Սաղմոսների մէջ (Բ 7)։ «Միւսի... որին հաւանել եմ»՝ «Տիրոջ ծառայ»ն է եւսայի Մարգարէի դրօշ մէջ (ԽԲ 1)։ Ըստ այս հատուածի Յիսուսը զինուած է Ս. Հոգու շնորհներով իր առաքելութեան յանձնարարութեան համար, նախորդում է «Երկինքը բացուած տեսաւ» եւ «աղանակերպ» պատկերներին։ Այլ խօսքով, Մարկոս Աւետարանիչը այս համառօտ, բայց կուս խորհրդանշանների բնորոշեամբ տաղանդաւոր մի նկարիչի պէս գծում է Յիսուսի կեանքի ու դործունէութեան ընդհանուր ուրուագիծը։ Յիսուսն իր ուսերին է վերցնում հօր առաքելութիւնը իբրեւ «Մեռիւք», «Որդի Աստծոյ», «Տիրոջ ծառայ», որոնց ճշմարտութիւնը, իսկութիւնը վկայում է «Մի ձալն երկնքից»։

Եւ ճիշդ այս ենթահոգի հիման վրայ պէտք է աշխատել հասկանալ այն յայտնի հատուածը, որ նկարագրում է Տիրոջ փորձութիւնը, ուր սատանան աշխատում է դանդաղան գրաւիչ առաջարկներով դաշթակեցնել Յիսուսին, որոնք, անշուշտ, բոլորն էլ մերժւում են Յիսուսի կողմից՝ հաւատարիմ Ս. Գրքի պատուիրաններին, վկայակոչելով հատուածներ Բ Օրինաց գրքից (2 13, 16, Ը 2-3, Մատթ. Դ 2-10, Ղուկ. Դ 2-12)։ Հետաքրքրութեան համար արժէ մէջբերել այն պատգամը, որ Մովսէսը տեսց Խորայէլացիներուն՝ անապատի փորձութեան աւարտին. «Ու յիշիր այն ամբողջ ճանապարհը, որ քո Տէր Աստուծոյ քառասուն տարում քեզ անապատի մէջ պտրտեցրեց՝ քեզ խոնարհեցնելու, փորձելու ու սրտիդ միջինը լիցանալու համար, թէ արդեօր դու նրա պատուէրները պիտի պահես, թէ ոչ»։ Կամ «Զեր Աստծուն չփորձէք ինչպէս Մատթայի մէջ փորձեցիք» (Բ Օր. 2 16)։ Այս մէջբերումը այժմ համեմատենք Մատթէոս Աւետարանիչի Յիսուսի փորձութեան տեսարանի հետ. «Այն ժամանակ Յիսուսը անապատ տարուեց սուրբ Հոգու կողմից, որ սատանայից փորձուի եւ քառասուն ցերեկ ու քառասուն գիշեր ծոմ պահելուց յետոյ օրովաճացաւ։ Եւ փորձողը նրան մօտենալով ասաց, եթէ դու Աստծոյ Որդին ես, ասա, որ այս քարերը հաց դառնան։ Նա պատասխանեց, դրուած է, թէ ոչ

միայն հացով է մարդը ապրում, այլ այն բոլոր խօսքերով, որ Աստծոյ բերնից են դուրս գալիս: Աւետարանիչը երկու փորձութիւններէ մէջ տեսնում է անմիջական նմանութիւն, «Նոր Իսրայէլ»-ի հիմնադիրը ենթադրւում է իր ժողովրդի կրօն փորձութիւններին եւ տանում է յիրաւի մեծ յաղթանակ, ոչ միայն իր, այլեւ Աստծոյ ժողովրդի համար, որպէս նրա հաւաքական կերպարը, նրա հոգեւերի, մտահոգութիւնների, ակնկալիքների ներկայացուցիչը: Ինքն իրենցով ժողովրդին ներկայացնելը ոչ թէ երեւակայութեան արդիւնք էր, այլ գիտակցօրէն ինքնանոյնացում, միահիւսում ու միաձուլում ժողովրդին: Սա է ներքին իմաստը հետեւեալ, եւ այլ նման, արտայայտութիւնների. «Քանի որ սա (բարիքը — Վ. Ն.) իմ ամենափոքր եղբայրներից մէկին արեցիք, ուրեմն ինձ եւս արեցիք» (Մատթ. ԻԵ 40), կամ «Ով աշակերտի մի տղայ կ'ընդունի իմ անունով՝ ինձ կ'ընդունի»: Այս եւ նման այլ նախադասութիւնների, մտքերի վերոյիշեալ մեկնութիւնը նկատի առնելով կարելի է աւելի լատ հասկանալ այն երեւոյթը, որին աւետարանիչները շատ կարեւոր տեղ են յատկացնում Աւետարաններէ մէջ: Դա Յիսուսի փոխարարներութիւնն էր իր ազդից մերժումը ներքէն եւ իր բարեկամութիւնը՝ տառապողների հետ: Այս առնչութեամբ էլ հասկանալի է դառնում այն հանգամանքը, որ երբ Յիսուսը կոչ է անում աշակերտներին հետեւելու իրեն՝ հետապնդում է երկու նպատակ. ա) հետեւողներ (կողմնակիցներ) հաւաքադրել, բ) նոյնանման նպատակներ իրականացնել: Այս կատարեալ վստահութիւնը իր հետեւողների հանդէպ ճաջաբեց իրեն ասելու. «Նա որ ձեզ կ'ընդունի՝ կ'ընդունի ինձ»: Սա իրեն հետեւողներից պաշտօնաբար էր նաեւ անսահման զոհողութիւն, ինքնանուիրում անմիացօրդ. «Կորնո՞ղ էք խմել այն գաւաթը, որ ես եմ խմելու, եւ մկրտուել այն մկրտութիւնով, որով ես եմ մկրտուելու» (Մարկ. Ժ 39): Վերջին ընթրիքի ժամանակ նա իր աշակերտներին տուեց մի գաւաթ գինի, ասելով. «Այս գաւաթը իմ արեան Նոր ուխտ է, որ շատերի համար պէտք է թափուի» (Ա. Կորնթ. ԺԱ. 25, Մարկ. ԺԴ. 24): Այս խօսքերով Յիսուսը ակնարկում էր հին աւանդութեան, որով վեհ դաշինք կամ ձեռնարկ էր վաւերացում՝ ողջ մէկին զոհ մատուցելով: Սակայն այս հին սովորութեան հետ կապուած արտայայտութիւնը ստանում է աւելի բարձր հոգեկան իմաստ: Նման արտայայտութիւնների ենք հանդիպում նաեւ մարդարեւութիւններում «Տիրոջ ծառայ»-ի առնչութեամբ, որի ամբողջ կեանքը պիտի լինէր մի զոհողութիւն ուրիշների փրկութեան համար: Իր աշակերտների հետ գաւաթակից լինելը մի տեսակ հրապարակային ապացոյց էր համարաւորութեան՝ աշակերտների եւ Յիսուսի միջեւ:

Այդ նոյն ճակատագրական պահին էր, որ Յիսուսն արտասանեց իր այն խօսքերը, որոնք ժամանակի ընթացքում դարձան քրիստոնէական հաւատի հիմնախարիստներից մէկը. «Եւ քանի որ նրանք ուտում էին, Յիսուսը հացը վերցրեց, օրհնեց ու կտրեց եւ տուեց նրանց ու ասաց. 'Վերցրէք, այս է իմ մարմինը'» (Մարկ. ԺԴ. 22, Մատթ. ԻԶ. 26, Ղուկ. ԻԲ. 19, Ա. Կորնթ. ԺԱ. 24): Յիսուսի պատուիրաններից ոչ մէկը չունի վերոյիշեալ վաւերականութիւնը: Այդ խօսքերի իմաստը բազմաթիւ ուսումնասիրութիւնների նիւթ է մատակարարել, որոնց ընթացքը անկարելի է աշխտել ցոյց տալ: Միայն թէ արժէ յիշել, որ Ա. դարում իսկ Պողոս Առաքեալը արդէն «Հացի բաշխումը» մեկնաբանում էր իբր «Քրիստոսի մարմնի հաղորդութիւն» (Ա. Կորնթ. Ժ. 16, Հուդ. Ժ. 5, Եփ. Դ. 12), որին կապուած է Պողոսի մէկ այլ կարծիքը, թէ եկեղեցին եւս «Քրիստոսի մարմինն է», որի իւրաքանչիւր անդամը «Քրիստոսի մէջ» է, ինչպէս որ Քրիստոս «իր մէջ» է. . .

Նոր Կտակարանում կան մի շարք նախադասութիւններ, ուր Յիսուան իրեն կոչում է «Որդի Մարդոյ»։ Ինչո՞ւ Յիսուան ընտրեց խօսելու այս անուղղակի ձևը։ Պարզապէս, որպէս նշան՝ թէ ինքը ունի մի որոշակի պաշտօն, թէ՛ եւ ուրիշներ պիտի հարցնէին թէ «Ո՞վ է այն Որդին Մարդոյ» (Յովհ. ԺԲ 34)։ Ի դուր չէ, որ «Որդի Մարդոյ» խօսքերի մեծ մասը կապուած է «Տէրութիւն»-ի ինքնատիպ կերպարի աշխարհայեացքին, յատկապէս, երբ Յիսուսը անարկում է իր տառապանքներն ու մահը, թէ պէտք է «Որդին Մարդոյ» կրի բազմաթիւ շարժարանքներ, կամ «Որդին Մարդոյ» եկաւ տալու իր անձը իրեն «փրկանք շատերի համար»։ Այս շարքի մարդաբէութիւնները ոչ թէ խորունկ հեռատեսութեան արդիւնք են, այլ թեւադրուած են իրեն վստահուած առաքելութեամբ։ Նրա մարդաբէութիւններից ոմանք լրիւ կատարուեցին։ Յիսուսը մի քանի անգամ շատ ուշադրաւ մտքեր արտայայտեց, որով մարդաբէացաւ իր «մեռելներից յարութիւն» առնելը։ Եւ «Մի քիչ ժամանակ անց ինձ պիտի չտեսնէք, եւ դարձեալ մի քիչ ժամանակ անց պիտի տեսնէք» (Յովհ. ԺԶ 16-18)։

Անշուշտ շատ դժուար է ասել, թէ այս մտքերից ո՞ր մէկն է անադարտ ներկայացնում Յիսուսի ինքնատիպ հայեացքները, որովհետեւ պէտք է ընդունել, որ Յիսուսն իր քարոզների, զրոյցների, խօսքերի մէջ երբեմն պարզ էր ու որոշ, երբեմն էլ՝ խորհրդաւոր եւ դժուարամատչելի։ Սակայն անխիճելի է այն իրողութիւնը, որ Յիսուսի համոզմունքն էր, թէ մահից է որ կը ծնուի նոր կեանք, որը քրիստոնէական վարդապետութեան գրաւականներից մէկն է։ «Մեռելներից յարութիւն առնել»ը հաստատում է հանդերձեալ կեանքի գոյութեան հաւատը, իսկ «Եւ դարձեալ մի քիչ ժամանակ անց ինձ պիտի տեսնէք»-ը հաստատում է նրա անձնական յարաբերութեան վերանորոգման իրողութիւնը, որ ժամանակաւոր կերպով ընդհատուէր մահուան հետեւանքով։

Համեմատաբար աւելի բարձր է «Որդի Մարդոյ» արտայայտութիւնների երկրորդ խմբի կամ շարքի ընդթիւր, որը վերաբերում է Յիսուսի երկրորդ զալստեան՝ «Որովհետեւ Մարդոյ Որդին իր Հօր փառքով պիտի գայ» (Մատթ. ԺԶ 27), «Եւ այն ժամանակ պիտի տեսնեն Մարդու Որդու դարձաւորութիւնով պարուրուած եւ մեծ գօրութիւնով» (Մարկ. ԺԳ 26), «Քանի որ ինչպէս փայլակը երկնքի տակ՝ մէկ կողմից փայլատակելով... նոյնպէս պիտի լինի Մարդու Որդու զալստեան օրը» (Ղուկ. ԺԷ 24)։ Անշուշտ, այս արտայայտութիւնների լեզուն շատ պատկերաւոր է, որոնց իմաստը կապուած է Վերջին Դատաստանի տեսարանի հետ, որը իր հերթին զուգադիպում է Որդու երկրորդ զալստեանը։ Այս հարցի վրայ լոյս սփռող օժանդակ նիւթը վերաբերում է Աստծոյ Արքայութեան զաղափարին, որը եւ իրականութիւն է եւ յոյս։ Ուրեմն Արքայութեան վերաբերեալ նման հայեացքներ պաշտպանելու համար Յիսուսը օգտագործում է աննշանական խորհրդանիշներ, ինչպէս օրինակ, մեռելների կապալիցութեամբ, որոնք «Բոլորը նրանով կենդանի են» (Ղուկ. Ի 38) եւ «Նրա առջեւ պիտի հաւաքուեն բոլոր ազգերը» (Մատթ. ԻԲ 32)։ Սրանք ղէպերի ժամանակագրական չփոթութիւն չեն, որոնք պատահելու են մօտ ապագայում եւ որոնց համար հնարաւոր է տարեթուեր նշանակել, այլ խորհրդանիշներ են, որոնք խորհրդանշում են մի իրականութիւն, որին մարդ տեսնում է հասնել, երբ նրա հոգին մոռացութեան է մատնում անցեալը, ներկան եւ ապրանքան։ «Երկնքի թաղաւորութեան» խորհրդի ամբողջական իմաստը սա է։ Այս նոյն խորհուրդը դարձաւ պատմական փաստ՝ շնորհիւ այն աննախընթաց միջադէպի, որի կենտրոնական դէմքը Յիսուսն էր։ «Աղքատներ, երանի ձեզ,

որովհետեւ ձերն է Աստծոյ Թագաւորութիւնը» (Ղուկ. 2 20) : Մի անգամ իր աշակերտներէ ծոմ չպահելու կապակցութեամբ դանդատուողներին Յիսուսը պատասխանեց . «Միթէ կարելի՞ է, որ Հարսանքաւոր տղաները, քանի որ փեսան իրենց հետ է, ծոմ պահեն» (Մարկ. Բ 20) : Ամէն դէպքում, այն ընթրիքը որին պիտի քննարկէր մասնակցէին, բոլորովին տարբեր էր լինելու «...Որպէսզի դուք իմ սեղանից ուտէք ու խմէք իմ Թագաւորութեան մէջ» (Ղուկ. ԻԲ 30) : Մակայն դրան մասնակցելու պատրաստակամութեան որոշումը Յիսուսը պահանջում է անմիջապէս, որովհետեւ այն զուգարկաբար էր Դատաստանի օրւան : «Հիմա է այս աշխարհի դատաստանը» գրում է Յովհաննէս Աւետարանիչը... որից պէտք է ոմանք անապատը արձակուեն («Քո հաւատը քեզ փրկեց, դեռ խաղաղութեամբ», Ղուկ. Է 50), իսկ ոմանք պէտք է դատապարտուեն («Բայց ձեզ զուշացնում եմ, որ Սոդոմացիներէ երկրի համար աւելի հեշտ է լինելու դատաստանի օրը, քան թէ՛ ձեզ համար», Մատթ. ԺԱ 24) : Դատաստանը թէ՛և տեղի է ունենալու պատմութեան մէջ, բայց ունի մի այնպիսի նշանակութիւն, որ դուրս է պատմութեան սահմաններից եւ հենց այս արտապատմական նշանակութիւնն է, որ ի յայտ է դալիս Յիսուսի ընտրած դատաւարութեան դրամատիկ պատկերներով : Այլ խօսքով, Յիսուսի առաքելութիւնը եւ նրա գործերի ընդհանուր գումարը ունեցան երկու բացարձակ անմիջական ազդեցութիւն՝ նախ փոխեց իր ժամանակակիցների մարդկային յարաբերութիւններն ու կենցաղին վերաբերուող սկզբունքները, եւ երկրորդ ընթացքը՝ տուեց նրան ինքնուրոյն, յաւիտենական իմաստ :

Այս տեսանկիւնից միայն կարելի է լաւագոյնս հասկանալ նրանց այն արտայայտութիւնները, որոնք մարդարէանում են «Որդի Մարդոյ»-ի երկրորդ զալուստը, որոնց ամենահիմնական յատկանիշը տրուած է Յիսուսի այն պատասխանի մէջ, որ նրա հարցաքննութեան ժամանակ պատասխանեց քահանայապետին . «Ես եմ Մարդու Որդին, որին պիտի տեսնէք Զօրութեան աջ կողքին նստած, եւ երկնքի ամպերով եկած» (Մարկ. ԺԴ 62) : Այս համարի լեզուն էլ շատ վերացական է եւ պատկերները շատ կտրուկ : Բայց նմանօրինակ երկու այլ պատկերներ էլ կան Հին Կտակարանի մէջ, որոնցից առաջինը ցոյց է տալիս թէ Ամենակալ Աստուածը Թագադրում է իր ընտրեալին (Մեսիայի նախատիպարին) հետեւեալ բառերով . «Տէրը իմ Տիրոջ ասաց՝ նստիր իմ աջ կողմս մինչեւ որ քո թշնամիներդ ոտքերիդ պատուանդան դարձնեմ» (Սաղմ. ԺԺ 1) : Այս մէջբերումը սերտօրէն կապուած է Դանիէլի զբքի հատուածներից մէկի հետ . «Դիշերային տեսիլքների մէջ տեսնում էի, որ երկնքի ամպերով պարուրուած Մարդու Որդու նման մէկը դալիս է ու մինչեւ հիշաւուրցը եկաւ, այն նրա աջիւ մօտեցրին» (Դան. Է 13) : Այս համարները ներկայացնում են Աստծոյ վերջին յաղթանակը Իսրայէլի համար : Իսկ Յիսուսի առնչութեամբ, այս մարդարէութիւնը նոյնպէս բնորոշում է նրա յաղթանակը, որ տանելու է իր իսկ կեանքի գնով : Դանիէլ Մարդարէի տեսիլքը դարձաւ պատմական իրականութիւն Յիսուսի կեանքով ու մահով : Յիսուսը այն պատմական Անձն էր, որ ներկայացնում էր Աստծոյ Ժողովրդին եւ յաղթեց կեանքի ամէնից անյաղթահարելի զօտարութիւնները, ինչպէս գրում է Պօղոս Առաքալը . «Արդ... Քրիստոսի հետ յարութիւն առանք» (Կող. Գ 19) : Սա էր զալուստը «Մարդու Որդու»՝ պատմական առումով : Իսկ իր վերջին, երկրորդ զալուստը, թէ՛և «դուրս» է պատմութիւնից, սակայն նրա հիմնական բնոյթը Յիսուսը արդէն հաստատեց իր Անձով ու Առաքելութեամբ :

ՎԻԷԺ ՍՐԿ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ